

Herinrichtingsplannen voor het Oldambt

OUDE AKKERBOUWGEBIED IN NOORDOOST- GRONINGEN ZOU GRONDIG OP DE SCHOP MOETEN

Het Oldambt, van oudsher een akkerbouwgebied in Groningen, kampt met ernstige economische problemen. Om het gebied uit het slop te halen is vorig jaar een nota met een aantal scenario's voor herstructurering uitgebracht. De samenstellers van de nota geven de voorkeur aan ingrijpende maatregelen, waaronder het overplaatsen van intensieve veeteelt en glastuinbouw naar het gebied. Een goed alternatief als natuurbouw wordt echter nauwelijks in de beschouwing betrokken.

In de samenvatting van de nota "Toekomstperspectieven Oldambt en Veenkoloniën" (september 1991) rapporteren de Grontmij, de Rijksuniversiteit Groningen en de Landbouwniversiteit Wageningen over de toekomstperspectieven voor het gebied. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de provinciale besturen van Groningen en Drenthe en was mede ingegeven door de toegenomen aandacht voor de noordelijke gebieden in de Vierde Nota Extra (Vinex).

SPIRAAL

Vijftig jaar geleden was het Oldambt, gelegen tussen de Dollard en de lijn Hoogezand Sappemeer-Winschoten, nog een bloeiend akkerbouwgebied. Hoewel moeilijk te bewerken was de zware zee-klei een vruchtbare bodem die geschikt bleek voor de verbouw van veel verschillende gewassen. Als gevolg van het 'beklemrecht' (een vorm van overerfelijke pacht die in Nederland alleen in Groningen bestond: bij overerving mocht de grond niet worden opgedeeld) ontstonden grote welvarende boerderijen.

De naoorlogse daling van de akkerbouwprijzen en de meer recente daling van de graanprijzen maakten echter een eind aan de welvaart. De minimale bedrijfsomvang voor het leiden van een redelijk bestaan groeide en de mechanisering

verminderde de afhankelijkheid van arbeidskrachten. Het Oldambt, waar de graanteelt de belangrijkste bedrijfstak binnen de landbouw vormt, raakte in een neerwaartse spiraal van weinig werkgelegenheid, een teruglopend bevolkingsaantal, een afkalvend draagvlak voor voorzieningen en een toenemende leegstand van woningen.

SOMBER

Bij een autonome ontwikkeling zonder overheidsingrijpen gaat het Oldambt een sombere toekomst tegemoet. Het oppervlak landbouwgrond zal verder afnemen en zeker 50% van de akkerbouwbedrijven zal te kampen krijgen met grote financiële moeilijkheden. Zowel in de landbouw als in de toeleveringsbedrijven zal het aantal arbeidsplaatsen drastisch dalen.

In de samenvatting stellen de rapporteurs dat het Oldambt grondig op de schop moet. De mogelijkheden daartoe zijn vertaald in drie ontwikkelingsscenario's. In het eerste scenario zal de landbouw in de deelgebieden meer groeien en zich sterker ontwikkelen dan bij een autonome ontwikkeling. Een deel van de akkerbouwgrond zal worden omgezet in grasland, waardoor veehouderijen naar het gebied moeten worden overgeplaatst. Hiertoe zouden de melkquota, die nu nog strikt zijn gebonden aan de landbouwgrond, binnen Nederland verplaatsbaar moeten worden.

MESTOVERSCHOT

Tevens wordt voorgesteld een deel van de intensieve veeteelt, inclusief de varkensfokkerijen, naar het noorden over te plaatsen. De mestoverschotten worden

Graanteelt was binnen de landbouw de belangrijkste bedrijfstak in het Oldambt. Foto: Jur Bosboom.

zo meer over het land verspreid. Volgens de rapporteurs levert dat voor het Oldambt geen problemen op, aangezien het gebied wat betreft de mestuitstoot nog lang niet aan de bovengrens zit. Naast de melkveehouderij maakt de vollegrondsgroenteteelt een goede kans van slagen. Uitbreiding van deze bedrijfstak levert veel werkgelegenheid op en zorgt, samen met de melkveehouderij, voor een gevarieerd landschapsbeeld.

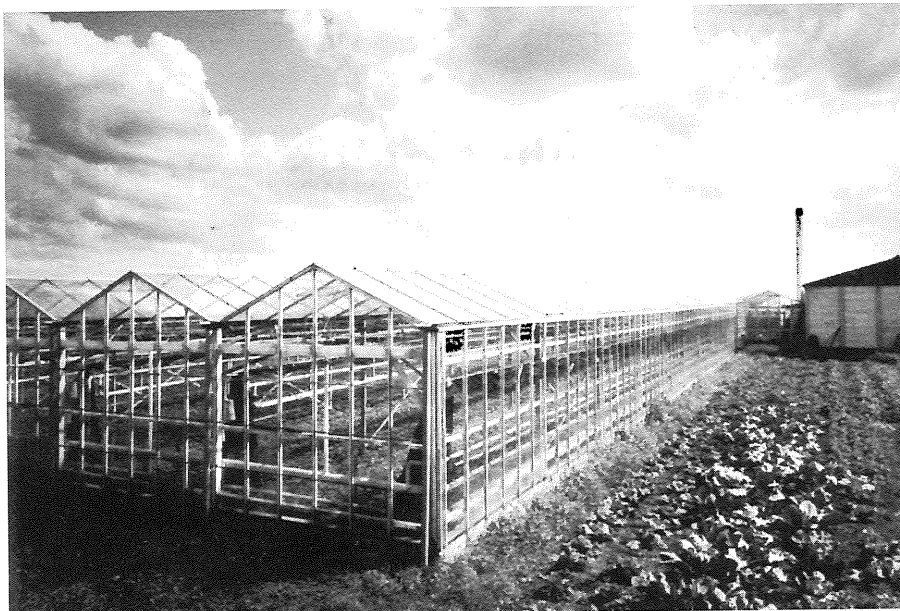
RECREATIE

In het tweede scenario, dat minder eenzijdig gericht is op oplossingen binnen de landbouw, spelen bosbouw en recreatie een belangrijke rol. Er wordt een meer met een omvang van duizend hectare aangelegd (de helft van het Lauwersmeer), hetgeen het toerisme een impuls zal geven. Volgens de opstellers van het rapport zijn de maatschappelijke consequenties van dit scenario gunstiger dan die van het eerste. Er is veel aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit en het stimuleren van nieuwe bestaansbronnen, waardoor de leefbaarheid van het gebied op langere termijn verbeterd wordt. In het derde scenario, tenslotte, wordt uitgegaan van een versnelde uitvoering van het Natuurbeleidsplan door aankoop van landbouwareaal ten behoeve van natuur- en bosbouw. Landbouwgebieden rond deze natuurgebieden dienen als bufferzone en krijgen het karakter van beheersgebieden met uitsluitend extensieve landbouw.

VOORKEUR

Deze laatste mogelijkheid wordt in de rest van de samenvatting niet meer genoemd. Het 'voorkeursscenario' van de onderzoekers bestaat volledig uit elementen van het eerste en tweede scenario. Het voorkeursscenario gaat uit van een aanzienlijke toename van de intensieve veeteelt en varkensfokkerijen, een groei van het aantal melkveehouderijen en slachtkuikenbedrijven, een toename van vollegrondsgroenteteelt en glastuinbouw, (tijdelijke) bosbouw en aanleg van het meer. De nadruk ligt wel op een zo milieuvriendelijk mogelijke uitwerking, dat wil zeggen binnen de steeds strenger wordende EG-richtlijnen.

Dit voorkeursscenario is een compromis tussen economische resultaten op korte termijn en een omschakeling naar een gedifferentieerde economische basis op lange termijn. Naast economische en rentabiliteitsafwegingen speelt de landinrichting een grote rol. Omdat grove tuinbouw, glastuinbouw en intensieve veeteelt te weinig beslag leggen op de ruimte om het verlies van graanbouw-

Uitbreiding van de glastuinbouw is een van mogelijkheden om het Oldambt een gedifferentieerde economische basis te geven. Foto: Jur Bosboom.

gronden te compenseren, is gekozen voor een aanzienlijke toename van de relatief ruimte-extensieve melkveehouderijen.

VRAGEN

Ondanks het gevarieerde geheel en de logische keuze voor een combinatie van een lange-termijnstrategie en noodzakelijke ingrepen op korte termijn, roept het gekozen scenario enkele vragen op. In de eerste plaats lijkt het erop dat alles wat maar enigszins in aanmerking komt naar het Oldambt wordt gehaald. Het is echter de vraag of sommige functies elkaar op een relatief klein oppervlak kunnen verdragen. Zo zijn er maar weinig varkenshouderijen nodig om het toerisme reeds in een pril stadium de kop in te drukken. De afweging tussen rendement en negatieve gevolgen heeft –althans in de samenvatting van het rapport– weinig aandacht gekregen.

Ten tweede is het rapport zeer meegaand ten aanzien van het EG-landbouwbeleid. Daarmee anticipeert het nauwelijks op veel ingrijpender saneringsmaatregelen in de toekomst. De EG-politiek van garantieprijs heeft sanering lang tegengehouden en staat steeds meer onder druk.

SLUITPOST

Het derde scenario (natuurbouw) krijgt in het compromisvoorstel min of meer de functie van sluitpost. Hiervoor worden twee redenen genoemd: natuurbouw levert weinig werkgelegenheid op en de grondopbrengsten zijn relatief laag. Het werkgelegenheidsaandeel van de land-

bouw in het Oldambt is echter 9% en de EG-saneringsmaatregelen zullen leiden tot een substantiële afname van dit aandeel. Het komt dan ook vreemd over dat op de mogelijkheden voor natuurbouw nauwelijks wordt ingegaan. De aanleg van 10.000 hectare multifunctioneel bos levert volgens de rapporteurs 'slechts' 460 arbeidsplaatsen op. Bij de lage directe opbrengsten van natuurbouw wordt niet vermeld dat de opbrengsten uit de landbouw voor een belangrijk deel bestaan uit EG-subsidiegelden.

De prioriteit voor natuurbouw boven het tegen hoge subsidies verbouwen van producten valt nog altijd moeilijk in landbouwkringen. In het dichtbevolkte Nederland geldt blijkbaar de redenering: natuurbouw levert niets op en heeft economisch gezien 'dus' een negatief resultaat. De indirecte effecten van investeringen in natuurbouw, zoals minder landbouwsubsidies, toename toerisme, verbetering landschap en schoner milieu, zijn moeilijk kwantificeerbaar en (nog) niet te kapitaliseren. Wellicht dat ze daarom nauwelijks in de beschouwing worden betrokken. Ook zou het kunnen dat de gunstiger mogelijkheden voor natuurbouw elders in het Noorden een belangrijke achtergrond voor deze keuze waren. Als dat het geval is, zou deze afweging zeker een plaats hebben verdiend in een onderzoekssamenvatting die bestemd is voor een groot publiek.

LIA DE LANGE
Redactie AGORA